

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ ИНСТИТУТ ЗА ИСТОРИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ		
Изходящ №	дата	201 г.
Входящ № ...345.....	дата ..30.05.....	2022 г.
София 1113, бул. Шипченски проход № 52, бл. 17 тел.: 02/ 979 29 98 ; факс: 02/ 870 21 91		

РЕЦЕНЗИЯ

за научната продукция на доц. д.и.н. Петър Иванов Стоянович,
участващ в конкурс, обявен в Държавен вестник, бр. 10 от 4 февруари 2022 г.,
за заемане на академичната длъжност „професор“ в област на висше
образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.2. История
и археология,
специалност „История на България“
(Монархическата институция и Третата българска държава)

Автор на рецензията:

доц. д-р Стефан Маринов Минков, Шуменски университет „Епископ
Константин Преславски“

Конкурсът е обявен за нуждите на секция „Нова българска история“ на
Института за исторически изследвания към Българската академия на
науките. Научната продукция на единствения кандидат отговаря напълно на
обявената тема на конкурса; покрити са точките по наукометричните
показатели, които се изискват от ЗРАС и ПРАС. Кандидатът е представил
всички необходими документи, които нормативно се изискват за участие в
конкурса. По този начин формалните условия за допускането на доц. д.и.н. П.
Стоянович до участие в конкурса са изпълнени.

Кандидатът е достатъчно добре известен на професионалната общност и на
широката публика, но съм длъжен да посоча някои факти от неговата
биография: Петър Стоянович завършва средното си образование в Немска
езикова гимназия в София и през 1988 г. започва да учи в специалност
„Германистика“ в СУ „Св. Климент Охридски“. Продължава образованието си
в Университет Виена, където през 1995 г. получава магистърска степен по
история.

По предложение на проф. д.и.н. Милчо Лалков е Хердеров стипендиант и
докторант към Института по Източно- и Югоизточноевропейска история в
Университет Виена, Австрия, където през 1998 г. получава научно-
образователната степен „доктор по история“. През 2015 г. след успешна
защита на научния труд „Иван Стоянович в процеса на изграждане и

модернизация на младата българска държава (1878 – 1918 г.)“ получава и научната степен „доктор на науките“. От 2016 г. е доцент в Института за исторически изследвания на БАН, а през 2018 г. става професор в Шуменския университет в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.5. Обществени комуникации и информационни науки, научна специалност Журналистика. Владее писмено и говоримо немски, английски и руски език; реализира научни специализации в Германия, Австрия и Словакия.

Краткото представяне на данни от биографията на П. Стоянович дава обща представа за качествата на кандидата и за част от разностранните му интереси. Много по-добре те могат да се открият след запознаване с текстовете, излезли из-под талантливото му перо, но с оглед на задачата на настоящата рецензия ще концентрирам вниманието си единствено върху историческите текстове и то само върху тези, които са представени в списъка за участие в споменатия конкурс за професор. А те са следните:

Три монографии:

1. Zar Ferdinand I. (geb. Prinz von Sachsen-Coburg und Gotha): Seine Herkunft, Bildung, Motivation und der Aufbau des modernen Bulgariens 1861 - 1887 – 1912. Wien, LIT Verlag: 2021. 400 Seiten. ISBN: 978-3-643-91215-2.
2. Пътят към София. Произход, образование и мотивация на принц Фердинанд Сакс-Кобургски и Готски за мисията в България. Велико Търново, Фабер: 2021. 254 стр. ISBN 978-619-00-1341-9
3. Междущарствието, кризата и битката за българския трон (1886-1887): солисти и статисти - от Батенберг до Кобург - с поглед върху медийното им отразяване. С., Захари Стоянов: 2017. 224 стр. ISBN: 978-954-09-1161-8

Тринадесет студии и статии:

1. How Prince Ferdinand of Saxe-Coburg and Gotha met Southeast Europe or for what Life Mission was the Great-grandson of Louis XIV Prepared for? – In: Proceedings of 4-rd International Conference Southeast Europe: History, Culture, Politics and Economy. “St. Cyril and St. Methodius” University of Veliko Tarnovo June, 25th 2021.

2. Малко познати царски имоти и обиталища: легенди и истини в края на XIX и началото на XX век.// Исторически преглед, кн. 1, 2021, 140-165.
3. Sein und Schein am Hofe des Zaren Ferdinand von Bulgarien: Einige Nuancen seines Intimlebens.// Bulgarian Historical Review, 2021, 3-4, 162-172.
4. (Не)възможната близост между Двореца и военното командване в края на XIX и началото на XX век.. - - Исторически преглед, 1, 2020, 33-48.
5. Модерност и благотворителност зад пропагандната завеса в България и Европа: игралният филм „Борис Стимов“ и участието на българското Царско семейство в него (1916). – В: Модерният историк 3. Баланс, атрактивност, въображение. Сборник по случай 80-годишнината на проф. д.ист.н. Андрей Пантев., Академично издателство „За буквите - О писменехъ“, 2019[2020], 199-207.
6. Modernität oder Wohltätigkeit? Hinter den Kulissen der Kriegspropaganda in Bulgarien und Europa: Der Spielfilm „Bogdan Stimoff“ und die Teilnahme der bulgarischen Königsfamilie (1916). // Bulgarian Historical Review, 2018 [2019], № 3-4, 238-260.
7. Две негативни английски кампании срещу произхода на цар Фердинанд I Български.// Исторически преглед, 2018 [=2019], №4, 178-188.
8. Българската делегация на преговорите в Брест-Литовск: състав, стратегия, национални специфики. – В: Украйна и България в историята на Европа. Збірник наукових праць. Київ-Софія, Изд.: Ін-т історії України НАНУ, 2019,/ Украйна и България в историята на Европа. Сборник научни трудове Киев-София, 2019, 267-282.
9. Торпедоносната империя. // Исторически преглед, 2017, №1-2, 101-111.
10. Кога принц Фердинанд Сакс-Кобургски и Готски окончателно решава да стане български княз?// Любословие, № 17, 2017, 151-156.

11. Ерцхерцог Йохан Салватор и княжеският въпрос в България (1886-1887). // Епохи, 2017, т. 25, кн.1, 128-134.
12. Между две провинции: кавказецът Николай Дадриан-Мингрелски като кандидат за българския трон 1886-1887 г. // Любословие, №17, 2017, 71-88.
13. Българската следа на принц Емил фон Шьонайх-Каролат. // Исторически преглед, LXXII, кн.3-4, 2016, 114-123.

За участие в конкурса са посочени две учебни помагала и редица научнопопулярни публикации; в списъка е представена справка за публикации, на които П. Стоянович е рецензент, съставител, научен редактор и преводач. Това са монографии, сборници и статии, като искам да подчертая, че тази дейност е от голямо значение за популяризирането на историята като наука и за достъпа на чужда литература до широката българска публика.

Проблематиката, която П. Стоянович изследва, според посочения списък с публикации, може да бъде групирана в няколко изследователски полета: биографията на княз/цар Фердинанд, монархическата институция и мястото ѝ в историята на България след 1878 г., модернизацията на Княжеството (Царството) в периода от Освобождението до войните, „Българската криза“ (1886 – 1887 г.), отделни аспекти от историята на Австро-Унгария и на Първата световна война. Ако вземем в предвид и другите публикации на кандидата, можем без уговорки да изкажем твърдението, че той се е утвърдил като водещ изследовател на периода 1878 – 1918 г., проследяващ процесите и тенденциите на европеизация и модернизация на възстановената българска държава и мястото на монархическата институция в тях.

Монографията *Zar Ferdinand I. (geb. Prinz von Sachsen-Coburg und Gotha): Seine Herkunft, Bildung, Motivation und der Aufbau des modernen Bulgariens 1861 - 1887 - 1912*. Wien, LIT Verlag: 2021. [=Цар Фердинанд I (роден като принц Сакс-Кобургски и Готски): неговият произход, образование, мотивация и изграждането на модерна България 1861 – 1887 – 1912. Виена, издателство ЛИТ: 2021, е представителна за изследователските интереси на кандидата. Структурирана е в предговор, седем глави и послеслов, като структурата следва логическата връзка на жизнения път на монарха и реформите, които са осъществени в България. Заглавието на първа глава: „Произход,

образование и мотивация“ говори само по себе си за съдържанието ѝ, но трябва да отбележа, че авторът навлиза дълбоко в контекста на изследването на аристократичните фамилии в Европа, една особеност, която се наблюдава и в други текстове на П. Стоянович. В следващите глави разказът е структуриран проблемно-хронологически и представя модернизационните процеси в отделни ключови обществено-политически сфери в България – армия и офицерски корпус, архитектура и строителство, транспорт и комуникации (тема, дълбоко засегната в една от предходните монографии на кандидата – тази, посветена на Иван Стоянович – Аджелето), образование, наука и изкуство.

Искам специално да отбележа глава 6: „Благотворителност, възпитание, светски живот“, която на пръв поглед излиза извън рамките на общата логика на монографията, проследяваща модернизационните процеси. Тази глава акцентира върху общественополезната дейност на коронованата фамилия и задава нова насока за интерпретация на книгата – като изследване, разглеждащо мястото в българската история не само на княз/цар Фердинанд, но и на неговото семейство; както за формирането на имидж, така необходим за създаването и укрепването на династията, така и продължаването на една традиция, свързана едновременно с Кобургите, но и с българската възрожденска традиция. В 7-ма глава – „Цар Фердинанд като филмов герой“, е представен текст, познат от статии на П. Стоянович. Сама по себе си главата е своеобразна case study – обособен случай, казус, който обаче има забележителното място в монографията, поне както го разбирам аз, да привнесе един по-различен щрих, по-човешки образ, в монолитния образ на монарха, „създаден“ на предходните страници.

Втората, представена за конкурса монография: *Пътят към София. Произход, образование и мотивация на принц Фердинанд Сакс-Кобургски и Готски за мисията в България*. Велико Търново, Фабер: 2021, хронологически предхожда периода, изследван в рецензията по-горе монографичен труд. В известна степен тази монография разширява и допълва информацията от неговата на първа глава. Трябва да отдадем заслуженото на автора и да признаем, че в историографията няма толкова документално пълно и научно издържано изследване върху ранните години на бъдещия български монарх; освен това – полиграфически издържано и придружено с богат снимков и илюстративен материал. В известна степен изследването представлява своеобразна история на някои от големите европейски аристократически родове – Кохари,

Орлеани, Бурбони, Сакс-Кобург и Гота, с които Фердинанд е родово свързан. Авторът живо представя някои от важните фигури в българската история – княз Александър (Батенберг) – в сравнителен план с Фердинанд, неговата майка Климента Орлеанска, членове на неговата свита.

Монографията е едновременно научно издържана, както споменах по-горе, но и написана така, че да грабне вниманието на читателя. Авторовият стил на представяне на историческите факти може да бъде адмириран, защото само така могат да бъдат привлечени читателите към историята като наука, но и като занимателно четиво.

Третата монография: *Междущарствието, кризата и битката за българския трон (1886-1887): солисти и статисти - от Батенберг до Кобург - с поглед върху медийното им отразяване*. С., Захари Стоянов: 2017, изследва един от ключовите периоди в новата българска история, този на „българската криза“, който начертава посоките на развитие на държавата в следващите десетилетия. В структурно отношение книгата съдържа встъпление, девет глави и епилог, като разказът започва с последните дни от управлението на княз Александър. Своеобразен акцент би трябвало да бъде поставен на сблъсъка с Русия и на руската политика към младото българско княжество. Авторът анализира резултатите от мисията на Каулбарс; подробно представя кандидатите за българския престол, като едно от големите достойнства на монографичния труд е именно в тази насока – детайлното проследяване на мотивите и на доводите „за“ и „против“ всеки един кандидат, като особено интересен е образът на княз Николай Мингрели. И тук наблюдаваме една от характеристиките на П. Стоянович като автор – използването на широк кръг от знания, които бихме могли да определим като интердисциплинарни, но по същество са „втора посока“ на научен интерес: към журналистиката, PR-а и теоретичните познания за тях. В книгата си авторът разглежда „медийната кампания“ и „пропагандната война“ в полза на този кандидат. Те не са без значение, защото по онова време в българското общество се осъществява значим сблъсък на визии за бъдещето на държавата и като негово отражение – сблъсък на потенциални кандидати за българския трон.

Важен акцент в монографията е и анализът (по същество приносен) на ролята на българската депутация в Европа, изпратена в края на 1886 г. В контекста на историческото повествование са вкарани нови фигури – такива, за които до този момент се смяташе, че имат периферна роля или други, чиято роля не бе

отчитана по достойнство: ерцхерцог Йохан Салватор, майор Лааба фон Розенфелд и др.

Повечето от представените за рецензиране студии и статии са интегрирани към текста на някоя от монографиите (статии №№ 1, частично 2, 3, 4, 5, 6, 7, 10, 11, 12, 13). Поради това ще се огранича да коментирам публикациите под №№ 8 и 9, а именно: *Българската делегация на преговорите в Брест-Литовск: състав, стратегия, национални специфики*. – В: Україна и Болгарія в історії Європи. Збірник наукових праць. Київ-Софія, Изд.: Ін-т історії України НАНУ, 2019 и *Торпедоносната империя*. // Исторически преглед, 2017, №1-2, 101-ш. Първата публикация изследва един актуален проблем, който напоследък често е в обектива на изследователските интереси. Авторът поставя акцент върху нарасналото самочувствие на българските представители в Брест-Литовск, които участват в преговорите са равна нога с могъщите си съюзници и твърдо защитават националните интереси. Втората публикация представя интересния за мен проблем за австро-унгарския флот и военноморската база във Фиуме, за изобретенията, които дават тласък на военноморското изкуство.

Справката за приносите, които кандидатът Петър Стоянович е представил, може да се определи като точна. Няма да се спирам детайлно на нея, а ще посоча три по-обща достойнства на научната продукция на кандидата:

1. Промяната на цялостната оценка за ролята на княз/цар Фердинанд в българската история, с поставяне на акцент върху участието му в модернизационните процеси, с което се цели да се промени наследената отпреди 1989 г. едностранчива характеристика и оценка на българския монарх;
2. Новият за България подход при изследването на историята на монархическата институция, при който се акцентира и върху родовите връзки, аристократичното образование и възпитание, династическата обвързаност;
3. Използването на „по-олекотен стил“ на писане, понякога пренебрегващ строгите академични канони, но никога – строгото придържане към фактите и научните стандарти. „Олекотеният стил“ не олекотява съдържанието, а напротив, прави го по-достъпно за широката публика и като следствие – разширява популярността на сериозната история.

И в края на рецензията ще си позволя една препоръка: интересно би било сравнението на Фердинанд не само с княз Александър, но и с другите балкански монарси, някои от които също са представители на германски династии. Това сравнение би могло да е многоспектърно – от ролята им във вътрешнополитическия живот и при формиране на външната политика на страната, през отношението им към модернизационните процеси, до личните им качества, навици, стереотипи и т. н. По този начин ще се създаде базата, върху която да се направи цялостен анализ за историческата роля на монархическата институция на Балканите. Но това е само препоръка.

В заключение, научната продукция на кандидата за заемане на академичната длъжност *професор* Петър Стоянович е достатъчна и като количество (за което свидетелства таблицата за покриване на наукометричните показатели), и като качество (настоящата рецензия свидетелства за това). Поради това ще гласувам положително за даване на научната длъжност професор на доц. д.и.н. Петър Иванов Стоянович в област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.2. История и археология, специалност История на България (Монархическата институция и Третата българска държава) за нуждите на секция „Нова българска история“ при Института за исторически изследвания на БАН.

26.05.2022 г.

(доц. д-р Стефан Минков)